

CAOP

Postbus 556, 2501 CN Den Haag
Lange Voorhout 13, 2514 EA Den Haag
KVK-nummer 41158878

Inlichtingen: (secretaris)

Telefoon:

Email:

Datum: 12 maart 2020

Bijlage: -

Ons kenmerk: C6C_20.00020

Zaaknummer: -

Onderwerp

Onderzoek naar Chroom-6 en CARC, fase 2

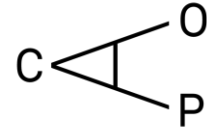
Conclusies en Aanbevelingen

Inleiding.

In februari 2015 heeft de Minister van Defensie de Paritaire Commissie chroom-6 en CARC ingesteld. De Commissie had als doel het begeleiden van de RIVM onderzoeken naar de arbeidsomstandigheden bij de voormalige POMS-locaties en het gebruik van CARC en chroom-6 houdende stoffen bij Defensie. De Commissie werd hierbij ondersteund door het CAOP (Centrum Arbeidsverhoudingen Overheidspersoneel). De Paritaire Commissie heeft in juni 2018 verslag uitgebracht aan de Staatssecretaris van Defensie aangaande het toen afgeronde onderzoek naar chroom-6 op de POMS-locaties. Hierbij is een aantal conclusies en aanbevelingen gepresenteerd.

De afgelopen periode, na juni 2018, heeft het RIVM twee vervolgonderzoeken uitgevoerd: het onderzoek over HDI (als component van CARC) op de POMS-locaties en een actualisatie van de lijst met ziekten en aandoeningen die mogelijk veroorzaakt kunnen zijn door blootstelling aan chroom-6. Ook deze onderzoeken zijn inhoudelijk begeleid door de Paritaire Commissie. Het RIVM heeft de onderzoeken uitgevoerd in samenwerking met TNO, de Universiteit Utrecht en de Universiteit Maastricht. Daarnaast zijn externe deskundigen op het gebied van verschillende disciplines geraadpleegd. Dit betrof het beoordelen welke ziekten kunnen worden veroorzaakt door chroom-6 en/of HDI.

De onderzoeken zijn op wetenschappelijke en maatschappelijke kwaliteit getoetst door een onafhankelijke klankbordgroep, bestaande uit wetenschappers, artsen en juristen. Voorts

heeft het RIVM een verkenning gedaan naar de mogelijkheden van een epidemiologisch onderzoek op de andere defensielocaties.

Tenslotte heeft een deskundigenberaad een advies uitgebracht over de mogelijkheden van een persoonlijk medisch consult als aanvullende maatregel bij de nazorg voor (oud-)medewerkers van de POMS-locaties.

Op basis van de resultaten van deze onderzoeken en de van het RIVM verkregen adviezen heeft de Paritaire Commissie wederom haar conclusies en adviezen geformuleerd. De komende periode gaat de Commissie de laatste fase in van haar werkzaamheden. Het onderzoek naar chroom-6 op andere defensielocaties dan de POMS-locaties is nog in volle gang. De verwachting is dat het RIVM de eerste beelden uit de analyse in juli 2020 met de Commissie zal kunnen bespreken. Het onderzoek moet vóór eind 2020 zijn afgerond. De resultaten moeten voldoende houvast geven om te komen tot een definitieve defensie brede regeling voor alle (ex-)medewerkers die mogelijk ziek zijn geworden door het werken met chroom-6.

Heeft Defensie de adviezen van juni 2018 uitgevoerd?

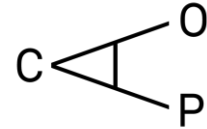
Op basis van diverse onderzoeken van het RIVM gaf de Paritaire Commissie in 2018 vier adviezen aan de Staatssecretaris van Defensie:

1. Er moet een collectieve uitkeringsregeling komen voor de (ex-) medewerkers.
2. Er moet veel aandacht worden besteed aan de nazorg.
3. De wijze waarop Defensie met gevaarlijke stoffen omgaat moet worden verbeterd.
4. Het RIVM onderzoek dat tot juni 2018 was gedaan moet vervolgd worden door een onderzoek naar het gebruik van chroom-6 verf op andere defensielocaties plus een onderzoek naar het gebruik van CARC op de POMS-locaties.

De Paritaire Commissie heeft onderzocht of deze adviezen ook door Defensie zijn opgevolgd.

1. De collectieve uitkeringsregeling

Defensie heeft in juni 2018 in overleg met de bonden de Uitkeringsregeling chroom-6 opgesteld. Op grond van deze regeling hebben (ex-) werknemers van de POMS-locaties en hun nabestaanden (onder voorwaarden) recht op een uitkering. Deze regeling wordt in opdracht van Defensie uitgevoerd door het ABP.

De Commissie heeft de indruk dat de regeling laagdrempelig en goed toegankelijk is. Defensie heeft in het voorjaar van 2019 een enquête gehouden waarbij zowel de verkregen informatie als de afhandeling door het ABP als voldoende worden beoordeeld.

2. Aandacht voor de nazorg.

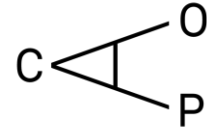
De commissie adviseerde Defensie om het gehele terrein van nazorg goed in te vullen en te organiseren. Dit is gebeurd. De nazorg is zoveel mogelijk toegesneden op de individuele hulpvraag van de (ex-)medewerkers en nabestaanden. Zowel (ex-)medewerkers die ziek zijn als zij die zich zorgen maken kunnen terecht bij het informatiepunt chroom-6 van het CAOP. Als het nodig is, begeleidt het informatiepunt ze naar de organisatie die antwoord kan geven of verdere hulp kan bieden. Dit zijn bij voorbeeld het RIVM voor vragen over het onderzoek, het ABP voor vragen over de uitvoering van de regeling, de Dienst Bedrijfsmaatschappelijk Werk Defensie (BMW) voor sociaal-maatschappelijke hulp en de Dienst Juridische Dienstverlening (JDV) van Defensie voor vragen over eventuele claims. Ook volgt Defensie het advies op van de Commissie dat betrokkenen of nabestaanden een persoonlijk gesprek kunnen hebben met een vertegenwoordiger van Defensie.

Voor het toezicht op de uitvoering van de nazorg is een “Multidisciplinair Team Nazorg chroom-6 POMS” ingesteld. Dit team bestaat onder andere uit vertegenwoordigers van Defensie (BMW, JDV, Hoofd Directie Personeel, Directie Communicatie), het ABP, het CAOP en de bonden. Indien daar aanleiding voor is worden de nazorg maatregelen aangepast op basis van behoefte en vraag. Indien veel vragen worden gesteld over specifieke onderwerpen wordt hieraan extra aandacht gegeven in nieuwsbrieven of in aparte informatiebulletins.

Uit een enquête die Defensie in het voorjaar van 2019 heeft gehouden naar de waardering van de communicatie, informatievoorziening en voorlichting over de nazorg blijkt dat deze met een voldoende worden beoordeeld. De resultaten van de enquête en de door de respondenten gedane suggesties zijn gebruikt voor een verdere verbetering van de nazorg.

3. De manier waarop door Defensie met het gebruik van gevaarlijke stoffen wordt omgegaan, moet worden verbeterd.

De Paritaire Commissie heeft aanbevolen dat op alle niveaus bij Defensie optimale aandacht moet zijn voor veiligheid op de werkplek. De manier waarop Defensie met het gebruik van gevaarlijke stoffen omgaat moet worden verbeterd. De aandacht voor veiligheidsrisico's moet toenemen en het veiligheidsbewustzijn rond het werken met gevaarlijke stoffen moet worden gestimuleerd. De aanbevelingen die de Paritaire Commissie heeft gedaan sluiten aan bij het plan van aanpak ‘Een veilige defensieorganisatie’. De commissie constateert dat Defensie

bezig is met de uitvoering van dit plan van aanpak. Voor wat betreft het specifieke terrein van de Paritaire Commissie: het “Plan van aanpak beheersing chroom-6” is op 4 december 2018 aan de Tweede Kamer aangeboden. Veel van de maatregelen uit het plan zijn al uitgevoerd dan wel in uitvoering. De uitvoering van enkele maatregelen is vertraagd. Dit heeft specifieke aandacht. Op de website www.Defensie.nl wordt de voortgang van alle maatregelen uit het plan van aanpak chroom-6 gepubliceerd.

4. *Het RIVM onderzoek dat tot juni 2018 was gedaan moet gevolgd worden door een onderzoek naar het gebruik van chroom-6 verf op andere defensielocaties plus een onderzoek naar het gebruik van CARC op de POMS-locaties.*

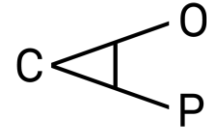
In juni 2018, toen de adviezen van de Paritaire Commissie werden aangeboden, was al opdracht gegeven aan het RIVM om het onderzoek uit te breiden met deze twee aanvullende onderzoeken. Ook deze onderzoeken zijn door de Paritaire Commissie begeleid. Tijdens de uitvoering van deze onderzoeken en naar aanleiding van de bijeenkomsten die Defensie heeft georganiseerd bleek dat betrokkenen nog twee belangrijke vragen hadden:

- 4.1. *Zou het, aanvullend op de al bestaande nazorg, mogelijk en zinvol zijn als alle (ex-) medewerkers van de POMS-locaties een periodiek medisch consult zouden krijgen?*
- 4.2. *Zijn er, op grond van nieuwe inzichten of recent wetenschappelijk onderzoek, nog méér ziektes die geassocieerd kunnen worden met chroom-6 en die nog niet zijn benoemd in de eerste fase van het RIVM onderzoek?*

Onderzoeken fase 2

De tweede fase betreft dus de volgende vier onderzoeken:

1. Heeft het gebruik van chroom-6 op andere locaties dan de POMS-locaties tot ziektes of aandoeningen kunnen leiden?
2. Heeft het gebruik van CARC op de POMS-locaties tot ziektes of aandoeningen kunnen leiden?
3. Zou het, aanvullend op de al bestaande nazorg, mogelijk en zinvol zijn als (ex-)medewerkers die zijn blootgesteld aan chroom-6 een periodiek medisch consult zouden krijgen?
4. Zijn er, op grond van nieuwe inzichten of recent wetenschappelijk onderzoek, méér ziektes die geassocieerd kunnen worden met chroom-6 en die nog niet zijn benoemd in de eerste fase van het RIVM onderzoek?

Wat zijn de conclusies van de Paritaire Commissie op basis van deze vier onderzoeken?

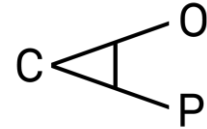
1. *Heeft het gebruik van chroom-6 op andere locaties dan de POMS-locaties tot ziektes of aandoeningen kunnen leiden?*

Het RIVM is gestart met een onderzoek naar de gezondheidsrisico's als gevolg van blootstelling aan chroom-6 op andere locaties. Hierbij kan voortgebouwd worden op de resultaten verkregen uit het onderzoek op de POMS-locaties. Dit vervolgonderzoek is mede hierdoor eenvoudiger van opzet dan bij het POMS-onderzoek maar niet minder zorgvuldig.

Begonnen is met een onderzoek naar de arbeidsomstandigheden op de andere defensielocaties waarbij ook de vergelijking met de arbeidsomstandigheden op de POMS-locaties in kaart is gebracht. Om een beeld van de werkzaamheden en arbeidsomstandigheden te krijgen zijn locaties bezocht en zijn er gesprekken gevoerd, individueel en groepsgewijs. Uit dit verkennend onderzoek kwam een globaal beeld naar voren. In de jaren '70 en '80 van de vorige eeuw was er weinig aandacht voor chroom-6 en bescherming hiertegen op de werkplek. In de jaren '90 verbeterde dit geleidelijk maar wel met grote verschillen tussen de defensieonderdelen en locaties. Vanaf ongeveer 2000 is de zaak grosso modo op orde.

Vervolgens heeft het RIVM een online vragenlijst ontwikkeld om te toetsen of individuele medewerkers (of ex-medewerkers) tijdens hun werk met chroom-6 in aanraking kunnen zijn gekomen en of zij daardoor gezondheidsschade opgelopen zouden kunnen hebben. Dezelfde koppeling tussen blootstellingscategorieën en mogelijkheid op aandoeningen als in het POMS-onderzoek wordt hierbij gebruikt. Er wordt gewerkt met zorgvuldig tot stand gekomen aannames over werkzaamheden waar chroom-6 blootstelling zou kunnen plaatsvinden, de mate van blootstelling in relatie tot beschermingsmaatregelen en de daaraan gekoppelde gezondheidsrisico's. Iedereen die is geregistreerd bij het CAOP of zich nog laat registreren kan deelnemen aan dit online onderzoek.

Dit onderzoek zal in de loop van 2020 worden afgerond. De Commissie heeft daarbij als uitgangspunt gesteld dat nog in 2020 een defensie brede uitkeringsregeling tot stand moet komen voor (ex-) medewerkers van de andere defensie locaties en eventuele nabestaanden.

Maar die (ex-) medewerkers van andere defensie locaties die nu een ziekte of aandoening hebben die mogelijk het gevolg is van blootstelling hoeven niet te wachten tot dit onderzoek is afgerond. Zij kunnen nu al gebruik maken van de Coullance regeling.

In het kader van het onderzoek of het gebruik van chroom-6 op andere locaties dan de POMS-locaties tot ziektes of aandoeningen kan leiden is ook gekeken naar de mogelijkheden van een z.g. epidemiologisch onderzoek. Deze vorm van onderzoek was al overwogen bij het onderzoek op de POMS-locaties. Maar dat bleek toen niet haalbaar, met name omdat de onderzoekspopulatie te klein was om zinvol onderzoek te doen. Bij het onderzoek naar de overige defensielocaties is de populatie veel groter. Het RIVM heeft daarom in opdracht van de Paritaire Commissie verkennend onderzoek gedaan naar de haalbaarheid van zo'n epidemiologisch onderzoek.

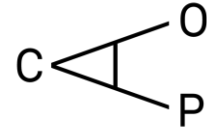
Uit deze verkenning is gebleken dat een uitgebreid epidemiologisch onderzoek een aantal serieuze knelpunten en beperkingen kent. Op hoofdlijnen zegt het RIVM hierover het volgende:

Voor alle functies op alle locaties moet de mogelijke blootstelling worden bepaald door de tijd heen. Dit gaat meer dan 10 jaar werk vergen als het op dezelfde manier wordt onderzocht als op de POMS-locaties.

De huidige digitale personeelsadministratie van Defensie is pas vanaf 2004 volledig. Om alle informatie op een goede manier uit de eerder gebruikte systemen én papieren dossiers te halen is zeer ingewikkeld, arbeidsintensief en tijdrovend. Bovendien is het de vraag in hoeverre die dossiers compleet zijn. Voorts kan er maar een beperkt aantal ziektes routinematig worden onderzocht. Voor veel ziektes die door chroom-6 kunnen worden veroorzaakt, zijn geen systematisch verzamelde gegevens in landelijke registraties aanwezig. Tenslotte geeft epidemiologisch onderzoek geen zekerheid over het verband tussen ziekten en chroom-6 omdat ook veel andere stoffen en producten zijn gebruikt. Hierover is momenteel geen informatie beschikbaar.

Het RIVM concludeert dat de knelpunten en beperkingen zo groot zijn dat resultaten niet binnen redelijke termijn beschikbaar kunnen komen.

De Commissie onderschrijft de conclusie van het RIVM en adviseert geen epidemiologisch onderzoek uit te voeren.

2. *Heeft het gebruik van CARC op de POMS-locaties tot ziektes of aandoeningen kunnen leiden?*

Behalve met chroom-6 is er op de POMS-locaties vaak in combinatie met CARC gewerkt (Chemical Agent Resistant Coating). CARC is een toplaag die er onder andere voor zorgt dat chemische strijdmiddelen makkelijker van het materieel verwijderd kunnen worden.

Dit onderzoek naar de gezondheidsrisico's als gevolg van de blootstelling aan CARC bleek gecompliceerd omdat het onduidelijk was welke stoffen er allemaal in CARC hebben gezeten. CARC is, afhankelijk van de fabrikant en de periode, vaak van samenstelling gewijzigd. Het zijn mengsels van veelal onbekende samenstelling. Maar in alle mogelijke vormen van CARC was er altijd één stof in grote hoeveelheden aanwezig: hexamethyleen di-isocyanaat (HDI) waarvan bekend was dat deze schadelijk kan zijn voor de gezondheid.

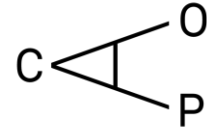
Op basis van de toxische eigenschappen en de gehalten in CARC, kreeg HDI daarom de hoogste prioriteit voor verder onderzoek. Maar CARC bevatte naast HDI ook andere stoffen die mogelijk nadelige gezondheidseffecten kunnen veroorzaken na blootstelling.

Na HDI kregen de bestanddelen aromatische oplosmiddelen en kobaltverbindingen respectievelijk de tweede en derde prioriteit voor verder onderzoek. Om verschillende redenen is het moeilijk om van deze bestanddelen de blootstelling en de daaruit volgende mogelijke gezondheidsrisico's op de POMS-locaties te bepalen. Aromatische oplosmiddelen en kobaltverbindingen zijn geen enkelvoudige stoffen, zoals HDI, het gaat hier om twee *groepen* van meerdere stoffen. Door de wisselende samenstelling van CARC over de jaren heen en de beperkte informatie hierover, zijn de gehalten van de relevante *specifieke* stoffen in CARC niet te achterhalen. Daarnaast waren er op de POMS-locaties ook veel andere belangrijke bronnen van blootstelling aan aromatische oplosmiddelen die een blootstellingsinschatting van deze groepen stoffen zouden bemoeilijken.

Samenvattend is er, in tegenstelling tot HDI, voor de andere stoffen uit CARC onvoldoende informatie om een zinvolle blootstellings- en risicobeoordeling voor de POMS-locaties te kunnen uitvoeren. Nader onderzoek naar andere stoffen uit CARC zou dan ook geen duidelijke conclusies op stofniveau opleveren. Daarmee zou het Defensie ook geen handvatten bieden voor een eventuele collectieve regeling.

Het onderzoek van het RIVM heeft zich dus gericht op de eerste prioriteit HDI uit CARC. Bij dit onderzoek zijn ook de Universiteit Utrecht, de Universiteit Maastricht en TNO betrokken.

Het RIVM heeft het onderzoek naar de effecten van HDI uit CARC op de gezondheid van (ex-)medewerkers volgens dezelfde methodiek uitgevoerd als het onderzoek naar chroom-6 op de POMS-locaties: het opstellen van een ziektelijst, de blootstellingsbeoordeling van alle

functies en de risico beoordeling. Uit het onderzoek is gebleken dat de volgende ziektes en aandoeningen kunnen worden veroorzaakt door blootstelling aan HDI: (1) astma (allergisch en irriterend), (2) rhinitis/conjunctivitis (allergisch en irriterend), (3) contact dermatitis (allergisch en irriterend) en (4) Hypersensitivity Pneumonitis (ofwel Extrinsic Allergic Alveolitis: EAA). De eerste drie ziektes en aandoeningen kunnen óók veroorzaakt worden door blootstelling aan chroom-6. De relatief zeldzame longaandoening hypersensitivity pneumonitis is hierbij de enige ziekte die kan zijn veroorzaakt door blootstelling aan HDI en niet door blootstelling aan chroom-6.

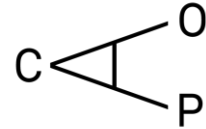
3. Zou het, aanvullend op de al bestaande nazorg, mogelijk en zinvol zijn als (ex-)medewerkers die zijn blootgesteld aan chroom-6 een periodiek medisch consult zouden krijgen?

Uit een enquête (mei 2019) en uit groepsgesprekken (juni 2019) bleek dat veel (ex-)medewerkers tevreden waren over het aanbod van nazorg maatregelen. Maar tijdens de bijeenkomsten na de presentatie van de RIVM-onderzoeken in juni 2018 en tijdens latere inloopbijeenkomsten waren er ook regelmatig betrokkenen die vroegen om een preventief medisch onderzoek of een persoonlijk medisch consult. Zij maakten zich zorgen over hun gezondheid en zeiden behoefte te hebben aan duidelijkheid over de vraag of ze alsnog ziek zouden kunnen worden. Meerdere malen werd gevraagd om een “total body scan”.

De Staatssecretaris heeft via de Paritaire Commissie aan het RIVM gevraagd om een onafhankelijke deskundigenraad te organiseren en in kaart te brengen of het zinvol is een persoonlijk medisch onderzoek aan te bieden aan oud-POMS medewerkers die blootgesteld zijn aan chroom-6. Dit deskundigenraad heeft geconcludeerd dat het nut van preventief medisch onderzoek (zoals “total body scans” en algemeen bloed- en urineonderzoek) twijfelachtig is. Hiermee volgen ze de adviezen van de Gezondheidsraad die ook van mening is dat hier nauwelijks gezondheidswinst te behalen is en dat het zelfs een averechts effect kan hebben. De vraag of er bepaalde aandoeningen of ziektes in de toekomst te verwachten zijn, kan met deze methodiek niet worden beantwoord. Het is een momentopname zonder voorspellende waarde. Het uitsluiten van bepaalde gezondheidseffecten ten tijde van de “scan” geeft geen garantie voor de toekomst. Het heeft geen enkele voorspellende waarde.

Wel staat het deskundigenraad positief tegenover een “persoonlijk gezondheidskundig consult” als betrokkenen daar behoefte aan hebben. Het gaat dan om een individueel gesprek met een arts of een “health professional” dat de mogelijkheid biedt om in te gaan op specifieke vragen van mensen die onzekerheid en angst hebben over de mogelijke effecten van chroom-6. Een dergelijk gesprek kan mogelijk ongerustheid weg nemen en het kan

betrokkenen ondersteunen in het nemen van regie over hun eigen leven, ondanks de mogelijke blootstelling aan chroom-6. Doel van het gesprek is het helpen van mensen bij het omgaan met problemen en onzekerheden die zijn ontstaan omdat ze gewerkt hebben met chroom-6.

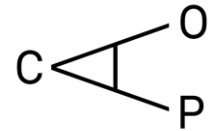
Er is een aantal voorwaarden aan een dergelijk gesprek verbonden. De professionele gesprekspartner, de arts of gezondheidswerker, moet voldoende kennis hebben van de chroom-6 problematiek. En deze gesprekken moeten bij voorkeur worden gevoerd bij een onafhankelijke instelling (d.w.z. los van het Ministerie van Defensie) waar de medewerkers ook voldoende gesprekservaring hebben. Een afspraak zou zonder tussenkomst van de huisarts gemaakt kunnen worden. Maar deze gesprekken kunnen niet in de plaats komen van het reguliere zorgkader waar nog altijd naar verwezen kan worden.

De Paritaire Commissie deelt de conclusies van de deskundigenraad. Op grond van het advies van het deskundigenberaad is de Paritaire Commissie tot de conclusie gekomen dat de Polikliniek Mens en Arbeid van het AMC het best gekwalificeerd is om deze gesprekken te voeren.

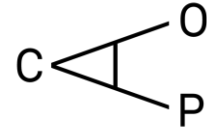
4. Zijn er, op grond van nieuwe inzichten of recent wetenschappelijk onderzoek, nog meer ziektes die geassocieerd kunnen worden met chroom-6 en die nog niet zijn benoemd in de eerste fase van het RIVM-onderzoek?

Bij de presentatie van de RIVM-onderzoeken in juni 2018 en ook in de daarop volgende kamerbrieven is benadrukt dat de “ziektelijst” van de Uitkeringsregeling aangevuld kan worden op basis van nieuw wetenschappelijk onderzoek en nieuwe inzichten. De door het RIVM uitgevoerde actualisatie van de ziekte lijst zoals gepubliceerd in juni 2018 levert op dat één nieuwe ziekte, larynx (strottenhoofd) kanker, aan de lijst kan worden toegevoegd als een ziekte die er van wordt verdacht veroorzaakt te kunnen zijn door chroom-6. Dit betekent dat (ex-) medewerkers die deze diagnose hebben en die in bepaalde functies hebben gewerkt, ook een beroep kunnen doen op de hierop aangepaste Uitkeringsregeling.

Sommige oud-medewerkers met een aandoening die niet op de ziekte lijst staat, vragen zich af of er toch niet een relatie is met blootstelling aan chroom-6. Bij de actualisatie van de ziekte lijst is daarom extra gekeken naar bepaalde kankersoorten en immunologische aandoeningen die niet op de ziekte lijst staan. Ook is gekeken naar de mogelijke nadelige effecten van chroom-6 op het gebit. Dit heeft niet geleid tot nieuwe inzichten. Er is geen of onvoldoende wetenschappelijk bewijs dat chroom-6 deze ziekten of negatieve gezondheidseffecten kan veroorzaken bij mensen.

Het RIVM zal de internationale wetenschappelijke ontwikkelingen blijven volgen met als uitgangspunt de vraag of er andere ziektes zijn die het gevolg kunnen zijn van blootstelling aan chroom-6. Voor mogelijk nieuwe ziektes wordt dan een risicobeoordeling uitgevoerd met dezelfde uitgangspunten als die in 2018 zijn toegepast. Uit de risicobeoordeling moet blijken of (ex-) medewerkers van de POMS-locaties dusdanig zijn blootgesteld aan chroom-6 dat zij ziek zijn geworden of in de toekomst nog zouden kunnen worden.

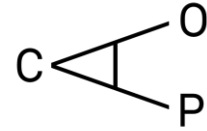
De adviezen van de Paritaire Commissie aan Defensie.

Op basis van de onderzoeken van het RIVM en op basis van eigen waarnemingen en discussies adviseert de Paritaire Commissie het volgende aan de Staatssecretaris van Defensie:

1. Om op korte termijn voldoende duidelijkheid te geven over de gezondheidsrisico's als gevolg van blootstelling aan chroom-6 op andere locaties, adviseert de Paritaire Commissie het gestarte RIVM onderzoek te voltooien. Dit onderzoek bouwt voort op, en maakt gebruik van, de resultaten van het onderzoek op de POMS-locaties en de resultaten van de verkenning naar de arbeidsomstandigheden op de andere defensielocaties. Dit onderzoek moet in de loop van 2020 zijn afgerond. Hierdoor moet het mogelijk zijn dat betreffende (ex-) medewerkers en hun eventuele nabestaanden nog dit jaar toegang kunnen krijgen tot een Uitkeringsregeling.

Epidemiologisch onderzoek acht de Paritaire Commissie niet zinvol. De bezwaren, beperkingen en tekortkomingen van een dergelijk onderzoek zijn hierboven geschetst. Maar dat een organisatie als Defensie er baat bij zou kunnen hebben meer systematisch gegevens te verzamelen over de arbeidsomstandigheden op alle locaties en over werkverleden en gezondheid, is evident. Het opzetten en begeleiden van een dergelijk onderzoek zou dan wel binnen de normale bedrijfskaders moeten plaatsvinden.

2. De bestaande lijst van ziektes en aandoeningen die kunnen zijn veroorzaakt door blootstelling aan chroom-6, zoals opgenomen in de Uitkeringsregeling en Coulanceregeling, moet worden uitgebreid met de ziekte larynx (strottenhoofd) kanker.
3. Op grond van het CARC/HDI onderzoek voor (ex-)medewerkers die lijden aan één van de ziektes of aandoeningen die kunnen worden veroorzaakt door blootstelling op de POMS-locaties aan CARC/HDI moet een Uitkeringsregeling worden vastgesteld.

Dit betreft de ziektes of aandoeningen die ook veroorzaakt kunnen worden door blootstelling aan chroom-6: astma (allergisch en irriterend), rhinitis/conjunctivitis (allergisch en irriterend) en contact dermatitis (allergisch en irriterend). Plus de longaandoening hypersensitivity pneumonitis (ofwel Extrinsic Allergic Alveolitis: EAA) die kan worden veroorzaakt door blootstelling aan HDI maar niet door chroom-6.

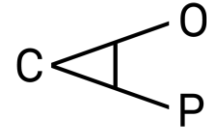
4. Alle (ex-) medewerkers van de POMS-locaties die zijn blootgesteld aan chroom-6 en die een functie hebben vervuld die behoort tot één van de risicogroepen, zouden een persoonlijk gezondheidskundig consult moeten kunnen krijgen als zij daar behoefte aan hebben.

De Paritaire Commissie steunt de aanbevelingen van het onafhankelijke deskundigenberaad over de mogelijkheid van een persoonlijk gezondheidskundig consult, uit te voeren door de polikliniek Mens en Arbeid van het AMC. De kosten hiervan zijn voor Defensie. De Paritaire Commissie heeft met instemming geconstateerd dat Defensie hierover al in overleg is met het AMC. Het is belangrijk dat betrokkenen goed geïnformeerd worden over wat een gezondheidskundig consult wel en niet betekent. Het gericht en tijdig betrekken en informeren van de doelgroep is van groot belang om teleurstellingen te voorkomen.

De toegang tot de polikliniek Mens en Arbeid is in eerste instantie bedoeld voor betrokken (ex-) POMS-medewerkers die zijn blootgesteld aan chroom-6 en die een functie hebben vervuld die behoort tot één van de risicogroepen. Het effect van de gesprekken en de tevredenheid van de betrokkenen dienen op redelijke termijn geëvalueerd te worden.

5. Het RIVM zou de opdracht moeten krijgen om verder te monitoren of er nog meer ziektes bestaan die mogelijk veroorzaakt kunnen worden door blootstelling aan chroom-6.

De Paritaire Commissie adviseert Defensie om het RIVM opdracht te geven om continu te monitoren in de wetenschappelijke literatuur of er nog meer ziektes zijn die veroorzaakt zouden kunnen worden door blootstelling aan chroom-6.

Deze opdracht zou een “open ended” karakter moeten hebben in die zin dat hij zal bestaan zolang de Uitkeringsregeling van kracht is.

Tenslotte wil de Paritaire Commissie aandacht vragen voor het delen van kennis over de chroom-6 problematiek met andere instanties, instellingen en bedrijven.

In de afgelopen jaren is het beeld van de schadelijke gevolgen van het werken met chroom-6 verf drastisch veranderd. Het leek er vijf jaar geleden op dat het een min of meer geïsoleerd probleem was voor het Ministerie van Defensie. Thans weten we dat chroom-6 verf op heel veel plekken is gebruikt, zowel bij de overheid als bij het bedrijfsleven.

Er was in Nederland maar beperkte kennis en capaciteit voorhanden op het terrein van chroom-6. Het Ministerie van Defensie heeft de afgelopen jaren veel expertise opgebouwd over de gezondheidseffecten van chroom-6 verf, de aansprakelijkheid en de wijze waarop een uitkeringsregeling voor de slachtoffers tot stand gebracht kan worden. De Paritaire Commissie adviseert het Ministerie van Defensie deze kennis te delen met het bedrijfsleven, met andere Ministeries en met gemeentes en provincies. Er vindt al interdepartementaal overleg plaats en ook met bedrijven wordt gesproken over de chroom-6 problematiek. De Paritaire Commissie juicht dit toe en hoopt dat Defensie de opgebouwde deskundigheid ter beschikking stelt aan al die partijen die worstelen met de problematiek. In dit verband kan nog vermeld worden dat het Ministerie van SZW de commissie Heerts heeft ingesteld die advies moet uitbrengen over de vergemakkelijking van schadeafhandeling beroepsziekten. De Paritaire Commissie ondersteunt dit initiatief en gaat ervan uit dat voor alle sectoren een verbetering van de huidige situatie tot stand zal komen.

***